

Mellékletek:

A Gyóni Szent Péter Római Katolikus Templom

A Gyóni Római Katolikus Egyházközség temploma településünk újabb keletű szentélyei közé tartozik, hiszen a XX. század első felében létesült. Címe: Dabas-Gyón, Vasút utca 28.

Gyón község köztudott adottsága, hogy a XVIII. század betelepítései döntő többségében protestáns felekezeti hozzátartozású lakosságot eredményeztek, és ezek a közösségek megépítették a maguk templomait. Ehhez a reformátusoknak a gyóni Halászok és a Sigray-család, míg az evangélikusoknak a katolikus Zlinszkyek nyújtottak segítséget. A község katolikus lakossága a XIX. század utolsó harmadában erősödött meg, és templom híján a híveknek sokáig a 6-8 kilométerre lévő Sári, majd 1884 után a szomszédos Alsódabas templomába kellett járniuk szentmisére. Az első világháború után megszűnt az átjárás, mert a Vay-kastélyban alapított hadiárva ház kápolnája a település híveit is fogadta.

Gyónon a katolikus egyházközség 1915-ben alakult. Ebben az évben adományozott két telket a közösségnek gróf Vay Péter püspök, aki a templomépítéshez szükséges egyházi engedélyek ügyintézését is elvégezte. A jelenlegi plébánia területén akkor még kocsmá volt a hozzá tartozó telekkel. A mellette lévő beépítetlen területen áll a mai templom. A váci püspök 1915 januárban Fitz Istvánt nevezte ki helyi káplánnak, a grófi ajándék átvétele az ő nevéhez fűződik. A templomépítés gondolata e nagyszerű indulással a háborús idők minden nehézsége ellenére azonnal felvetődött. Adománygyűjtés kezdődött, majd a Foerk Ernő (1868-1934) és Petrovác Gyula (1877-1953) budapesti építészek által készített tervezet alapján a korabeli Vállalkozók Lapjában pályázati felhívást jelentett meg a Sári plébániai hivatal. A gyűjtés eredményeként befolyt pénz banki letétbe került, melyet azonban a háborús infláció elértektelenített, így a templomépítés hosszú évekig álom maradt.

A kedvező fordulatot – mint az díszpolgárunk, Bisztrai László (1920-2010) atya plébániatörténeti munkájából kiderül, - végül Durnyi Alajos plébános 1922-1939 közötti szolgálata hozta meg, a templom építése az 1930-1939 években zajlott:

„Felújult a templomépítés gondolata, a kivitelezéshez szükséges lépéseket megtette. Az építés Bánszky Mihály építésmester – aki Petrovác Gyula tanítványa volt – terve alapján, majd kivitelezésében vette kezdetét. A folyamatos építést nehezítette a szükséges anyagiak hiánya, olykor kevés volt, annak ellenére, hogy a hívek egy emberként támogatták az építkezést. Az egyháztanács téglajegyek kiadásával is megpróbálta gyorsítani az építkezést, de ez nem hozta meg a várt eredményt. Jelentős összegű támogatással segítette az építkezést a Lindmayer, Kotzó, Olgyay, Pataki, Ezredes, stb... család és sok névtelen adakozó is. Kellő anyagi alap hiánya késleltette pl. a toronyépítést is, mely az összes bekerülési költségen felül külön 15580 P. 60 fillér kiadást jelentett. Bánszky úr megértő beleegyezésével nem állt le az építkezés, mert hozzájárult az összeg négy egyenlő részletben történő kiegyenlítéséhez. A templom berendezése szintén közadakozásból valósult meg túlnyomó részben. A padok jelentős része úgy készült el, hogy egyes padosok elkészítését családok finanszírozták, s ennek fejében névleges tulajdonossá váltak. Ennek előnye abban mutatkozott meg, hogy a névleges tulajdonosnak biztosítva volt mindenkor egyházi rendezvény alkalmával az ülőhely. A padok elkészítése Dormány Balázs, a szószéké Molitor József asztalosmesterek nevéhez fűződik. A főoltár márványból lett volna. Mivel ezt anyagiakkal nem sikerült biztosítani, így az egyszerű falazótéglából készült el. Tervezve volt egy kisebb méretű orgona beépítése, de nem valósulhatott meg, habár annak helye még ma is megtalálható sajnos orgona nélkül. (...) Durnyi

Alajos az egyházközség első kinevezett plébánosa 1939. április 15-én hunyt el. Hamvait a templom kriptájában helyezték örök nyugalomra. Az egyházközség vezetője 1939. júliusától Morvay János adminisztrátor. Őt Horváth József követte 1941. novemberéig ugyanilyen beosztásban. A templomépítést, annak folyamatosságát az egyház vezetői mindenben a legmesszebb menőkig támogatták, abban aktívan részt vettek. A harangok is megérkeztek a Lindmayer család adományaként. Nevük örök mementóként bevésettett a harangokba. **A templomot 1934-ben a megyéspüspök úr szentelte fel** fényes papi segédlettel, s Szent Péter templomként került egyházi kezelésbe. Búcsúját Péter Pál napján tartja az egyház.”

A templom jellege Czagányi László 1994. évi leírása alapján:

„Szabadon álló, egytornyú neogótikus stílusú épület, falát vörös dísztéglá burkolja, mit csak a toronyszegélyek között szakítanak meg a vakolt felületű függőleges sávok. A főhomlokzathoz kissé előre lépő torony kapuja felett kerek ablaknyílás, a zárópárkány után a torony nagyobbik hányadát kitöltő zsalus toronyablak van. A következő szinten három félköríves záródású kisebb ablakot látunk háromszög alakú ormok alatt, melyeken téglával szegélyezett óralap-helyeket alakítottak ki. A négy háromszögletű falszakasz karcsú, piramis alakú sisakot fog közre. A templom oldalfalait ugyancsak vörös téglából való lizénák tagolják, közöttük karcsú, félköríves záródású (a félkörös záródású szentélyen hasonló) ablakokkal.”

Érdeemes megismerni dr. Szokody Gyula rövid ismertetését is (1975):

„A III. kerület műemlékei - Római katolikus templom. Köztársaság u. 27. Gót stílusú, 1926-ban [téves adat! V. F.] épült, újkeletű templom. Templomkertjében az Egyház jótevői nyugszanak, a templom falába épített márványtáblák alatt (Lindmayer Gyula, Katolnay Pataki Andorné, Gugyerás Katalin és Gyón első plébánosa: Durnyi Alajos.) Városképi jellegénél fogva érdemes a megemlékezésre.”

További adatok, érdekességek:

- Chobot Ferenc 1915. évi adatai szerint Gyónon a római katolikusok létszáma 1256 fő, a reformátusoké 537 fő, az evangélikusoké 935 fő és az izraelitáké 98 fő.
- A Kereszteltek Anyakönyve 1915. január 20-án rögzítette az első keresztelőt. Mucsi Mihály és Csernák Anna Mihály névre keresztelt gyermeke január 14-én született. A kisfiú sajnos 1915. július 9-én meghalt.
- A Meghaltak Anyakönyve elsőként 1915. június 17-én egy három hónapos kislány, Fekete Terézia elhunytát örökítette meg. Szülei, a római katolikus Fekete János és Vincze Rozália a település Göbolyjárasi részén laktak, a kislány bélhurutban hunyt el. Temetését másnap Fitz István káplán végezte.
- A Házasságok Anyakönyve első bejegyzése 1915. augusztus 14-én történt, amikor a 71 éves, református vallású Dinnyés Zsigmond és a 77 éves római katolikus Ország Éva fogadott egymásnak örök hűséget.
- Tóth István plébános 1944-ben a hősi halottnak kijáró tisztelettel temette el Herbert Nahlik német pilótát, aki a légiharcban megsérült gépével lezuhanva Gyónon halt hősi halált. 1945-ben ezért gyakran zaklatták, bántalmazták, de a lakosság és a hívek szeretete kitartott mellette.
- Az 1945 és 1950 közötti éveket, Kozár Gyula plébános szolgálati idejét fénykorként jegyzi a közösség krónikája. Kozár atya nevéhez fűződik, tevékenységéhez tartozik a KALOT, majd a KALÁSZ ifjúsági szervezetek létrehozása és működtetése, számtalan sikeres és emlékezetes eseménnyel.

- Az 1956-ban szolgáló Keresztes Pál atya a forradalmi napokban tanúsított kiállásáért került a kommunista hatalom célkeresztjére. Vádat nem emeltek ellene, de verésben bőven volt része, válogatott kínzásokon ment keresztül, jórészt csupán pap volta miatt. A pribékeknek nem sikerült őt hitében, papi mivoltában megrendíteni. Helytállását ma is számon tartják a gyóni hívek.
- E templom falai közül, a gyóni egyházközségből indult papi hivatásának útjára Bábel Balázs Kalocsa-Kecskemét érseke, akinek pályája nagy büszkesége az egész településnek.
- 2009. november 1-én, vasárnap a délelőtti misét követően gróf Vay Péter közadakozásból létesült, a templom falán elhelyezett emléktábláját avatta fel a gyóni katolikus közösség. A plébániaalapító püspök, misszionárius világutazó mementóját dr. Bábel Balázs, Kalocsa-Kecskemét érseke áldotta és szentelte meg.
- A templom környezete 2020. június 28-án Bisztrai László atya szobrával gazdagodott. A talpazaton álló, bronzból készült mellszobor Gábor Emese szobrászművész alkotása.

A Gyóni Szent Péter Római Katolikus Templom helyi védettségű építészeti értékünk, felszentelése óta közel 90 év telt el. Létrejöttét és működését az összefogás és a gazdag kultúrtörténeti háttér jellemzi. Fontos helyszíne városunk életének, egyúttal jelentős gyarapítója értéktárunk épített környezet és kulturális örökség kategóriáinak.

Bibliográfia

- Dabas Város Önkormányzata Képviselő-testületének 33/ 2018. (XII.17) önkormányzati rendelete a településkép védelméről. 4. számú melléklet – Helyi védettségű értékek 3. sorszám
- Bábel Balázs: Isten országútján: Elmer István beszélgetése Bábel Balázs kalocsai érsekkel. Szent István Társulat, Budapest, 2005. 285 p.
- Chobot Ferenc: A Váci Egyházmegye történeti névtára. Első rész: Az intézmények története. Vác, 1915. pp. 282-283.
- Czagányi László:
- A régió templomai és fontosabb kápolnáit – Gyóni római katolikus templom. In: A régió kalendáriuma. Schulcz Bt., Dabas, 1994. p. 65. Fotó: p. 91.
 - Ezer dabasi pillanat. Pressman Nyomdaipari Bt., Dabas, 2010. p. 64, 115, 121, 128, 129, 130, 411.
- Diós István (főszerk.): Magyar Katolikus Lexikon II. kötet. *Bor-Éhe*. Szent István Társulat, Budapest, 1996. p. 503.
- Györgyi Fajcsák (edited by): Moon above the Clouds. The life of bishop Péter Vay and his japanese art collection. Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest, 2023. p. 109, 112.
- Feldman: Bisztrai atya szobra. Dabasi Újság, 2020. július-augusztus. p. 25.
- Feldman László és Kapui Ágota: Két, Istennel beszélő ember. Pressman Nyomdaipari Bt., Dabas, 2010. 55 p.
- [Kapui Ágota]: Emléktábla-avató a gyóni katolikus gyülekezetben. (Fotó: Karlik Dóra.) Dabasi Újság, 2009. november. p. 23.
- Solymári Dániel – Pallós Tamás – Fajcsák Györgyi: A Kelet és a diplomácia művészete – Vay Péter püspök világmissziója. Szent István Társulat – Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum, Budapest, 2022. p. 68, 126.
- Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Dr. Petri Edit – Dr. Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Dabas, 1975. pp. 356-357.

Valentyik Ferenc: Dabasi lelkészek kálváriája az 1956 utáni megtorlásban. Dabasi Újság, 2019. október. pp. 20-21.

Vállalkozók Lapja: Templomépítés Gyónon. 1915. március 24. p. 7.

Vállalkozók Lapja: Versenyárgyalási hirdetések építési ügyekben – Sári. 1915. március 24. p. 8.

Vállalkozók Lapja: Árlejtési hirdetmény. 1915. március 24. p. 10.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Bábel_Balázs

https://hu.wikipedia.org/wiki/Bánszky_Mihály

<https://www.kozterkep.hu/41065/bisztrai-laszlo>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Vay_Péter

<http://gyoniplebania.hu/plebania.html>

[https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Saint_Peter_church_in_Gyón_\(Dabas\)](https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Saint_Peter_church_in_Gyón_(Dabas))

Összeállította: Valentyik Ferenc